

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Zlo. Koncept zla ve výtvarné výchově

Evil. Notion of evil in Art Education

Jana Šromová, 3. ročník

Pedagogika a výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

bakalářské, prezenční

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lucie Jakubcová Hajdušková, Ph.D.

Konzultant bakalářské práce: ak. mal. Mgr. Martin Velíšek, Ph. D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury. V Praze dne 17. 6. 2013

Podpis:.....

Poděkování:

Děkuji především Mgr. Lucii Jakubcové Hajduškové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky během zpracování bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala panu řediteli Mgr. Radku Škarkovi společně s paní učitelkou Mgr. Evou Šrámkovou ze ZŠ Komenského v Ústí nad Orlicí, kteří byli tak laskaví a umožnili mi projekt vytvořit. A také děkuji své rodině za podporu.

Anotace:

Šromová, J.: Zlo. Koncept zla ve výtvarné výchově. [Bakalářská práce] Praha: 2013 - Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, s. 39

Bakalářská práce se zabývá problematikou vnímání zla skrze výtvarnou výchovu na 2. stupni ZŠ. V teoretické části studium odborné literatury vymezuje základní pojmy a koncepci zla z historického hlediska. Dále se práce věnuje zmapováním výstavy Luciferův efekt/střetnutí se zlem v Centru současného umění DOX a uvažování o zlu z pohledu Philipa G. Zimbarda. Analýzou výtvarných děl a porovnáním konceptových map vznikl didaktický návrh na výuku, který byl realizován v praktické části formou projektového vyučování. V praktické části jsou popsány jednotlivé výtvarné řady projektu společně s reflexí. V závěru práce je zhodnocen jak samotný projekt, tak výzkum. Výzkum zjišťuje, co by měl učitel výtvarné výchovy vědět, aby mohl tuto problematiku vyučovat.

Klíčová slova: Zlo, výtvarná výchova, projektová výuka, výzkumná sonda, Philip G. Zimbardo, Centrum současného umění DOX

Annotation:

Šromová, J.: Zlo. Evil. Notion of evil in Art Education. [bachelor work] Praha: 2013 - Charles University in Prague, Faculty of Education, Art Education Department, s. 39

My thesis is focused on the concept of evil, and its implications in art education at middle school level. The theoretical part defines the concept of evil from a historical standpoint through the study of pertinent research. This part includes interpretation of exhibition entitled “The Effect of Lucifer” from the contemporary art center DOX as well as Philip Zimbard’s theories on evil. The lesson plans were created by analyzing the art pieces from the exhibition and by comparison of conceptual maps. The practical part shows the specific art lessons, followed by analysis. At the end of the work is a complete evaluation of the project and related research, which provides an art teacher with the knowledge to address this issue in the classroom.

Keywords: Evil, Art Education, project teaching, research probe, Philip G. Zimbardo, Centrum for contemporary Art Dox

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1.1 CO JE ZLO.....	9
1.1.2 <i>Ďábel</i>	11
1.2 POČÁTEK ZLA.....	12
1.3 ZLO PODLE ZIMBARDA.....	14
1.4 DOX.....	16
1.4.1 <i>Analýza děl</i>	17
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	21
2.1 CHARAKTERISTIKA A CÍL PROJEKTU.....	21
2.2 CÍL VÝZKUMU.....	22
2.2.1 <i>Metoda výzkumu</i>	22
2.2.2 <i>Otázky výzkumu</i>	22
2.3 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	23
2.3.1 <i>Charakteristika vybrané skupiny</i>	23
2.4 POJMOVÁ MAPA.....	23
1. a 2. <i>konceptová mapa</i>	24
2.5 DRAMATURGIE PROJEKTU.....	24
2.5.1 <i>Návrh výuky</i>	25
2.5.2 <i>Příprava (v kostce)</i>	25
2.6 JEDNOTLIVÉ VÝTVARNÉ ŘADY A REFLEXE.....	26
2.7 SEBEREFLEXE LEKTORA.....	39
2.8 ZHODNOCENÍ PROJEKTU A VÝZKUMU.....	40

2.8.1 Projekt.....	40
2.8.2 Výzkum.....	41
ZÁVĚR.....	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
PŘÍLOHY.....	49
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	50

ÚVOD

Téma své bakalářské práce s názvem „Zlo. Koncept zla ve výtvarné výchově“ jsem si vybrala z mnoha důvodů. Jedním z důvodů, který mne vedl z lidského hlediska, byla jakási vnitřní fascinace zlem. Děsivým, ponurým, zhoubným a diskutabilním slovem, který v sobě nese bolest i nenávist. Proto mne zajímalo jeho odborné vydefinování, jeho kořeny a proč se na světě vyskytuje.

Dalšími důvody byly jak pohledy pedagogické, tak výtvarné. Výtvarná výchova má velký význam pro formování estetického a pocitového vnímání. A přispívá k poznání kulturních hodnot.

V projektu jsem chtěla ukázat, že i tak náročné téma zla je možné zpracovat pro potřeby výuky ve výtvarné výchově. Spojením zla a s ním spjatých kapitol z dějin umění jsem chtěla vytvořit a realizovat projekt, který by nabídnutím kvalitních informací a podnětů dovedl žáky k uvědomění významu výtvarného díla a výtvarného umění v historickém kontextu. A osvojením širokého spektra výtvarných technik posílil jejich kreativitu.

Prostředkem bakalářské práce byly teoretické poznatky, inspirace výstavou Luciferův efekt/střetnutí se zlem v Centru současného umění DOX, realizace školního výtvarného projektu a jeho zhodnocení.

Cílem práce bylo vyzkoumat, proč je téma zla důležité pro výtvarnou výchovu, co by měl učitel výtvarné výchovy vědět o této problematice a jaký význam má pro žáka učení o zlu, v souvislosti s jeho jak osobnostním, tak sociálním rozvojem.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 CO JE ZLO

„Si Deus est, unde malum? Si non est, unde bonum? Jestliže je Bůh, odkud je zlo? Jestliže není, odkud je dobro?“

Teodicea (od řec. theos, Bůh a dikaios, spravedlivý). Jako první výraz Teodicea použil roku 1710 Gottfried Wilhelm Leibniz. V jeho pojetí výraz označuje ospravedlnění Boha a přítomnost zla ve světě. „Teodicea znamená, že Bůh stvořil náš svět jako nejlepší ze všech možných světů, plyne to přímo z představy Boha. Jak je ale potom možné, že v tomto nejdokonalejším ze všech možných světů je tolik zla, utrpení, nedokonalosti a hříchu?“ (Leibniz, 2004, s. 210) Odkud se bere zlo? A co je to zlo?

Zlo je odpradáвна chápáno jako něco špatného, škodlivého, amorálního a zvrženého. Už sám Sokrates se domníval, že princip zla pramení z nevědění. Člověk jako bytost moudrá, která umí rozlišovat rozdíly mezi dobrem a zlem, mezi nimi volit a nést za svá rozhodnutí následky, však potřebuje k pochopení jejich zákonitosti dosáhnout jakéhosi zhmotnění. Tzn., že ten, kdo nezná zlo, musí jej prožít a tím vyjít ze svého nevědomí. Tváří tvář zlu je tedy úkolem člověka porovnávat zkušenosti se zlem a nikterak je neuzavírat do svého nitra, ale vyslovovat a sebekriticky přiznávat odpovědnost.

Samotné zlo lze chápat v mnoha formách, druzích a rovinách. Římští stoikové ho vnímají jako odchylku od přirozené spravedlnosti světa. „Zlo není nic o sobě, je jen nedostatkem dobra.“ (Kohák, 1993, s. 88) Gottfried Wilhelm von Leibniz ve své eseji O teodiciji, o Boží dobrotě, lidské svobodě a původu zla rozlišuje dokonce tři druhy zla. Metafyzické, fyzické a mravní. Metafyzické zlo (*malum metaphysicum*) vzniká z pouhé nedokonalosti světa a je nezbytným rozdílem mezi Bohem a člověkem. Fyzické zlo (*malum naturale*) vzniká z utrpení a mravní zlo (*malum morale*) z hříchu. Morální zlo sice

není nutné, stačí však, že je na základě věčných pravd možné a fyzické zlo (bolest) pochází ze zla metafyzického. „...charakter zla o sobě náleží takovým intencionálním aktům, jejichž vnímání je provázeno neintencionálními prožitky smutku a nelibosti. V oblasti aktů vnímání a představování jsou to prožitky smyslové bolesti, v oblasti souzení jde o prožitky omylu a v oblasti hodnocení je to láska k tomu, co je zlé a zvláště láska k tomu, co bylo poznáno jako zlé; patří tam i nenávisť k tomu, co je dobré, resp. nenávisť k tomu, co bylo poznáno jako dobré. Zejména láska ke zlu v podobě škodolibosti je něčím protipřírodním a perverzním.” (Pavlík, 1993, s.15) „Bůh zlo, které je důsledkem těchto příčin, nechtěl a nechce, pouze jej připustil.“ (Hlavinka, 2008, s. 140).

Pokud však chceme podkrýt podstatu zla, musíme se nejprve zaměřit na pohledy dvou předních myslitelů křesťanské filozofie Aurelia Augustina a Tomáše Akvinského. Tomáš formuloval učení o dopouštění zla Bohem, zatímco Augustin vidí „zdroj“ zla v nesvobodné lidské vůli.

Augustinova základní myšlenka vzniká z faktu, že vše je součástí uspořádaného kosmu, kde vládne harmonie kontrastů. Všechny věci spolu souvisejí a náhoda je vyloučena. Svět a člověk jsou pod vlivem dvou základních principů - ducha a hmoty, světla a tmy, dobra a zla. „Tak jako nemoci nejsou ničím jiným než nedostatkem zdraví, rovněž existence zla závisí zcela a naprosto na dobru. Nemá v sobě žádné bytí, tak jako nemoc může existovat jen proto, že tu už je zdravé tělo.“ (Gross, Kuschel, 2005, s. 68). Augustin nevidí konflikt mezi dobrem a zlem z pohledu metafyzického, ale z pohledu antropologického. Kde existencí zla není vinen Bůh, ale stvoření zneužívající svou svobodnou vůli, tedy člověk. A to, co křesťané nazývají prvotním hříchem či Božím záměrem, je ve skutečnosti jen smíšená povaha bytí, směs dobra a zla v každém člověku. Řád kosmu je pro člověka řádem morálním, člověk se jím může a nemusí řídit. Proto je člověk schopen zla. Bůh zaručuje výsledek, ale lidstvo se na něm podílí.

Tomáš Akvinský, ač vychází z Augustina, vidí otázku zla zcela jinak. Odmítá pojetí, že je dobré, když zlo existuje nebo když se děje, protože zlo náleží vždy k nějakému dobru. Zabývá se tezí, zda vůbec existuje nějaké zlo, které je příčinou všeho zla. „Nejvyšší dokonalé zlo nemůže vůbec existovat, vždyť přeci zlo nemůže dobro nikdy zcela pohltit. Protože tedy vždy zůstává dobro, nemůže existovat žádné úplné a dokonalé zlo. Kdyby totiž bylo všechno dobro zničeno - a to by bylo nutné, pokud by zlo mělo být dokonalé - bylo by zrušeno i zlo samo, protože dobro je jeho nositelem.“ (Gross, Kuschel, 2005, s. 76) Podle Akvinského Bůh zlo připouští, neboť ponechává prostor člověku, který může zlo odmítnout nebo jej přijmout. Boha jako původce zla můžeme vidět pouze v jeho spravedlivém oplácení lidské viny. Bůh chce řád světa, podle kterého některé věci mohou selhat a některé selhávají. „A tak Bůh tím, že chce ve věcech dobro řádu, způsobuje v důsledku toho a jakoby „mimořádně“ ničení věcí.“ (Gross, Kuschel, 2005, s. 76)

Ale, co když Bůh není příčinou zla? Kdo potom stojí na druhé straně? Bůh přeci musí mít svůj protějšek.

1.1.2 Dábel

Tak jako pro někoho může znamenat zlo abstraktní pojem či konkrétní pocit. Tak i sám d'ábel, ze kterého jsme učinili symbol zla, vzbuzuje v různých lidech různé představy. Od malého roztomilého čertíka, který sedí lidem na rameni a pokouší je k hříchu, až po skutečné osoby, které svými činy páchají ve světě mnoho zla a utrpení.

„Od chvíle, kdy Zlo přesně vymezíme, tedy pojmenujeme, kdy mu propůjčíme řádného zástupce, totiž podléháme a nakonec podlehneme pokušení Zlo lokalizovat, a jakmile to učiníme, stává se napříště jedním možným cílem jeho zničení.“ (Messadié, 1996, s. 13) Abychom jej tedy mohli zničit, pokud je to vůbec možné, musíme jej přesně definovat. Kdo je to tedy d'ábel?

Bible nám říká, že ďábel je andělská bytost, která kvůli hříchu musela opustit své místo na nebi a nyní se radikálně vzpírá Bohu. Dělá vše proto, aby mu zmařila veškeré plány, které má s lidstvem v úmyslu. Satan se proto neřídí radami určenými Bohem. Je to žalobce, pokušitel a podvodník. Padlý anděl jménem Azazel z Třetí knihy Mojžíšovy chtěl svět nakazit zlem, proto začal lidi učit výrobě nožů a mečů. Naučil je také výrobě náramků, ozdob a zrcadel a ženy se od něj učily umění správného líčení, protože chtěl svět plný válek a chtíče.

Západní civilizace vidí nejčastěji ďábla jako karikaturu antického boha Pana, který má lidské tělo, kozí rohy a oplzlost ve tváři. V judaismu je ďábel (asmodeus) převtělen do podoby hada, který ponouká člověka k hříchu. V Islámu je satan (šajtan) vůdce andělů, který neuposlechl Alláha a nepřijal člověka jako nadřazenou bytost. V asijských zemích je velice zajímavé, že čím vyšší je společenské postavení, tím slabší je víra v demony. Mnohdy vidíme ďábla jako přitažlivého, okouzujícího muže, který získává duše lidí tím, že využívá jejich marnivosti a pokušení. Takto ztělesněný satan má své místo i v naší lidové tradici, pověrách či pohádkách. Lidé proto přijali ďábla jako strašáka, kterého udržují při životě a který jim slouží k udržení lidské morálky. Nese na sebe podoby Frankensteinova či Drakuly.

V moderní kultuře jej už nevidíme jako pokušitele člověka, ale jako nástroj nejvyšší možné hranice zla. Ať už se jedná o Stalina, Hitlera či Breivika, zlo je ve své podstatě neměnné. Pouze se mění lidé, kteří se zlem spolupracují a využívají jeho sílu.

1.2 POČÁTEK ZLA

Za dávných a dávných časů Pandóra otevřela svou skříňku a z ní vylétly na svět všechny možné útrapy a také zlo. A od té doby se s ním lidé musí potýkat a doufat v naději, která jako jediná zůstala.

O existenci zla v současné době nikdo nepochybuje. V pátrání po jeho rodokmenu nalézáme nespočetné stopy různých kultur, které zlo chápaly, viděly a proti němu bojovaly zcela odlišným způsobem. Každé století či každé společenství si nese svou vlastní vidinu zla. Vidinu, která formuje jejich úhel pohledu a reakci na střetnutí se zlem.

„Přítimivní“ národy připouštěly existenci zla a snažily se před ním chránit za pomoci kouzel. Ve středověku člověka chránila víra v Boha a v současnosti vítězí xenofobie.

Největší zlo, které se však napříč kulturami událo, bylo způsobeno lidmi, kteří se domnívali, že jen oni mají „nadřazenou“ pravdu. A proto každý, kdo proti ní povstane, je zastáncem zla. Dokonalý příklad můžeme nalézt v období inkvizice, kdy ve jménu Božím byli lidé často ponižováni, mučeni a upalováni. Inkvizitoři páchali zlo, aby jej vymýtili. Zastávali názor, že jen Bůh vymezuje člověku hranice a pokud jej člověk překročí či neuposlechne, stává se bytostí jdoucí jistou cestou k zatracení.

Osvícenství se později obrací k rozumu a člověk je středem všeho (homo mensura). Využívá svůj rozum a rozhoduje, co je dobré, co je pravdivé, co je skutečné. V období reformace lidé žili s jednoznačným přesvědčením, že zlo není něčím vnějším nebo přechodným, ale že zlo nosí v sobě každý z nás a že je vloženo přímo do naší lidské přirozenosti. „Život je neustálým, neutuchajícím zápasem uvnitř nás samých, zápasem mezi dobrem a zlem, k němuž nás Bůh povolává, a zlem, které žije v tmavých hlubinách naší duše. Naše faktické jednání je výslednicí tohoto neutuchajícího zápasu.“ (Kohák, 1993, s. 179) Od konce 18. století zlo postupně opouští pole společenských praktik a uchyluje se do světa mýtů a symbolů. Avšak ve 20. století opět využívá svou sílu a zvláště pak udeří na náš národ. Lidé začnou své nadřazené „dobro“ vnucovat a transformovat druhým se zbraní v ruce a náš maličký stát se začne potýkat se zlem v té nejhorší možné podobě. Nejprve formou genocidy, potom nástupem komunistů. Nacisté i komunisté uvažovali o svém režimu jako o jediném a správném. Domnívali se, že jen oni tvoří tu

šťastnou budoucnost lidstva, a proto mají právo ji bránit všemi prostředky a svrhnout všechny nepřátele.

System zla není zapříčiněn vírou v něj, ani logickým poblouzněním, ale je zakotven v moci ovládat. Ve středověku se jednalo o inkvizici, v dnešní době je to celá politická scéna. Účinek tohoto systému nám nakonec znetvořuje naše mravní hodnoty a má za následek strach z neznámého. Tím, že je nám nuceno, co je dobré a co špatné, nás vede nejprve k podezíravosti, potom k nesnášenlivosti a nakonec k zabíjení.

Nyní nám naše budoucnost nabízí mnoho možností, jak se zlem bojovat. Někdo v boji proti němu použije květinu zastrčenou do hlavně pistole, jiný zase kulku. Člověk je za své dějiny odpovědný a i za to, jak se budou dále vyvíjet. Zlo nelze do nekonečna vytloukat zlem. „Zlo v lidech se promítá do společenského uspořádání, to pak podporuje hlubší zlo v lidech, a to se zase promítá do zla ve společnosti. Zlý člověk je zlý bez ohledu na víru, kterou vyznává. V rukou zlého člověka se každá víra (včetně křesťanství a demokracie) může stát zhoubnou.“ (Kohák, 1993, s. 171) Problematiku naší společnosti musíme vyřešit změnou postoje k člověku i ke světu. A jak říká sám Messadié: „Kdybychom všichni byli buddhisty, možná by k těm jatčím nedošlo.“

1.3 ZLO PODLE ZIMBARDA

V souladu s tématem této kapitoly je třeba nejprve představit pojem Luciferův efekt: „V Luciferově efektu upozorňuje Zimbardo na skutečnost, že zlo symbolizované Luciferem si vždycky začíná podrobovat člověka nikoli ve své syrové podobě, nýbrž ve zdánlivých maličkostech každodenního života, jež tolerujeme nebo v nichž sami účinkujeme, jako jsou šikana, rasistické vtipy, pomluvy či malé podvody. Co začne jako malé tolerování úplatků a porušování zákona, se rychle rozbují do nevídaných měřítek.“ (Anděl, 2011, s. 22)

Zlo nepochází od Boha, ale vzniká skrze člověka. Je uvnitř každé lidské bytosti a jen díky kultuře se nám podařilo jej vtěsnat do únosných mezí. Přesto, proč se tedy obyčejní lidé stávají zločinci?

Zimbardo se zaměřuje na psychologii a zkoumá příčiny, které vedou obyčejného člověka až k projevům ničivého, deviantního a zlého chování. Ve své knize Luciferův efekt se zabýval výzkumem s názvem Stanfordský vězeňský experiment, který uskutečnil roku 1971. A který prokázal, jak velmi je snadné přejít na stranu zla. „Účastníky výzkumu jsme podrobili experimentům, při nichž je významné situační síly - anonymita, skupinové tlaky či rozptýlení osobní zodpovědnosti - vedly ke slepému uposlechnutí autority. Experiment popisuje radikální proměny, k nimž docházelo mezi vysokoškolskými studenty, kteří plnili náhodně přidělené úlohy vězňů a strážců v simulované věznici na Stanfordově univerzitě.“

<http://www.project-syndicate.org/commentary/the-lucifer-effect/czech>

Na účast v experimentu odpovědělo 70 dobrovolníků, z kterých bylo vybráno 12 vězňů a 12 dozorců na základě losu. Záměrně byli vybíráni nejvyzrálejší a emočně nejstabilnější muži. Původně měl experiment trvat po dobu dvou týdnů, ale nabral nevídaných rozměrů a proto musel být ukončen již po pouhých šesti dnech, a to z důvodu, že dozorcí začali častěji používat krutější způsoby trestání vězňů. I když vězni a dozorcí věděli, že jsou účastníky experimentu, přestali vnímat hranice mezi jednotlivými rolemi a skutečností.

Zimbardovým hlavním záměrem bylo zjistit, proč se obyčejní lidé stávají zločinci. Ve výzkumu bylo zjištěno, že pokud je zdravý člověk vystaven extrémním podmínkám, může za velmi krátkou dobu radikálně změnit své chování. Je-li člověk vystaven nepřekonatelnému tlaku okolí, např. v období války, je schopen spáchat ty nejbrutálnější zločiny.

1.4 LUCIFERUV EFEKT (DOX)

Luciferův efekt/střetnutí se zlem v pražském Centru současného umění DOX byla výstava, která představovala kontroverzní téma zla a jeho morálku. Impulzem, díky kterému celý projekt vznikl, byla stejnojmenná kniha Philipa G. Zimbarda, která zkoumá roviny zla ze sociálního hlediska. Tak jako se výstava inspirovala předním psychologem Zimbardem, tak jsem se já, pro vytvoření svého výtvarného projektu, inspirovala výstavou. Výstava, která tvořila klíčovou část mého konceptu, nesla v sobě jak prvky současného výtvarného umění, tak moderního nahlížení na problematiku zla. Výstava Luciferův efekt se zabývá zlem uvnitř člověka a jeho střetnutí s ďáblem.

A s jakým ďáblem jsem se tedy na výstavě setkala? „O jakého ďábla jde? Jistě ne o atraktivní středověké fantomy, o rohaté netvory, kteří požívají pokojné a spořádané zástupce lidského plemene. Ďábel, kterého tematizuje renomovaná pražská výstavní síň, má sice tvář moderní a jeho domovem je převážně druhá polovina dvacátého století, ale podstata zůstává neměnná od dávnověku. Lucifer je tu padlým andělem, pokušitelem dobra a svůdcem na cesty, které vedou za hranice morálky, čili na cesty zla. Vydatně mu v tom pomáhají nejrůznější moderní technologie, které umožňují jednomu kontrolovat a ovládat druhé.“ (Radim Kopáč, http://kultura.idnes.cz/recenze-andel-s-dablem-v-pusobive-souhredp/vytvarneumeni.aspx?c=A111031_173555_vytvarneum_jaz)

Jak už jsem dříve poukázala, zlo má mnoho podob. A proto se šestadvacet výtvarníků, kteří mají vlastní formu vidiny zla, spojilo a vytvořilo nevídanou výstavu, která v sobě nesla potenciál člověka pobuřovat a provokovat k mnoha otázkám. K vidění byla jak díla demonstrující korumpující působení politické moci, tak „obrazy“ reflektující minulé i současné problémy s příměsí zla. Vše bylo vytvořeno tak, aby díla co nejvýšlovněji zapůsobila na diváka, vnesla jej do děje zkoumaného problému či poukázala na „zvěrstva“,

kteřá se kolem nás odehrávají. Proto z různých koutů výstavní síně doléhali výkřiky a pláč, které byli zdokumentovány formou filmů, videoartů či záznamů z happeningů.

Výstava poukazovala na moc zla a jeho ovlivňování našich životů. Je to taková neviditelná ruka, u které nevíme kdy, na koho a jakou silou udeří.

1.4.1. Analýza děl

V této kapitole jsou popsána výtvarná díla, která byla součástí výstavy Luciferův efekt/střetnutí se zlem, díky kterým jsem se nechala inspirovat při vytváření svého výtvarného projektu. V rámci výuky byla využita jak díla celá (ponechala jsem jejich význam), tak i díla, z kterých jsem využila pouze určité segmenty (např. slovo, zvuk).

Dějiny zla

Ole-Magnus Saxegard, narozen 1984 v Sarpsborgu, žije v Oslu. Film dějiny zla vznikl jako studentský projekt na University of Technology v Sydney.

„Záměrem filmu bylo ukázat, co lidé v průběhu dějin považovali za zlo. Film by měl vést k zamyšlení nad tím, co je vlastně zlo. Chce také upozornit na to, že přílišná posedlost „zlem“ nás může přivést až k účasti na něm.“ Ole-Magnus Saxegard (Anděl, 2011, s. 87)

(Ole-Magnus Saxegard, 2008, animovaný film, 5 min 40 sec, majetek autora)

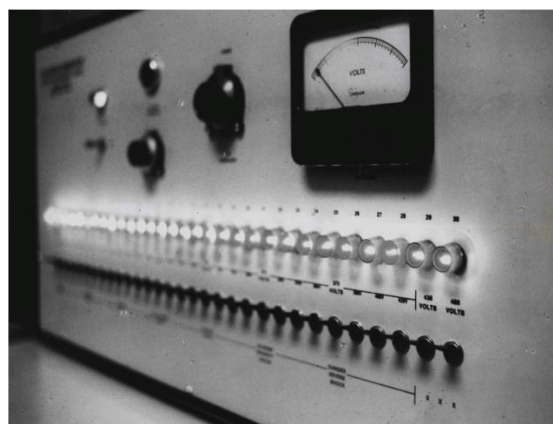
<http://www.scribd.com/doc/63106149/A-History-of-Evil-Film-Review>

Tento animovaný film bych chtěla využít v realizaci výtvarného projektu z důvodu úvodu do děje zkoumané problematiky v rámci své bakalářské práce. Žáci by po jeho zhlédnutí dostali ucelený „obrázek“ o vývoji zla a jeho vnímání z pohledu západní civilizace. Na tento film by mohli navázat vlastními zkušenostmi ze střetu se zlem, které by využili ve výtvarném ztvárnění představy vlastního zla.

Milgramův experiment

Stanley Milgram se narodil roku 1933 v New Yorku a zemřel roku 1984. Studoval politologii a sociální psychologii. Byl americký sociální a experimentální psycholog

„Pro studium poslušnosti jsme vyvinuli jednoduchý postup. Do laboratoře přijde účastník pokusu v kontextu experimentu zaměřeného na proces učení má jinému účastníkovi (tím je ve skutečnosti herec) dávat stále silnější elektrošoky, pokud špatně odpoví na otázku. Účelem experimentu je zjistit, jak daleko subjekt zajde, než pokyny vedoucího experimentu odmítne, a s elektrošoky přestane. Dvacet šest ze čtyřiceti subjektů přivedilo „žákům“ elektrošoky dosahující nejvyššího bodu stupnice generátoru.“ Milgram (Anděl, 2011, s. 31)

(Milgram, 1963, studie, videoinstalace, majetek autora)

„Obyčejní lidé, dělající prostě svou práci bez jakéhokoliv pocitu nějakého nepřátelství, se mohou stát aktéry strašného ničivého procesu. Když po nich autorita žádá, aby konali činy neslučitelné se základními morálními principy, přestože jejich ničivé důsledky jsou naprosto zřejmé, jen relativně málo z nich má potřebnou sílu vzdorovat.“ Milgram (Anděl, 2011, s. 28)

Milgramův experiment patří mezi stěžejní inspirace v rámci mého projektového vyučování. Při této studii byly zjištěny velmi znepokojující výsledky. „Velká část lidí udělá přesně to, co je jim řečeno, bez ohledu na obsah příkazu a bez výčitek svědomí, pokud mají pocit, že jim pokyn dává legitimní autorita.“ Milgram (Anděl, 2011, s. 34)

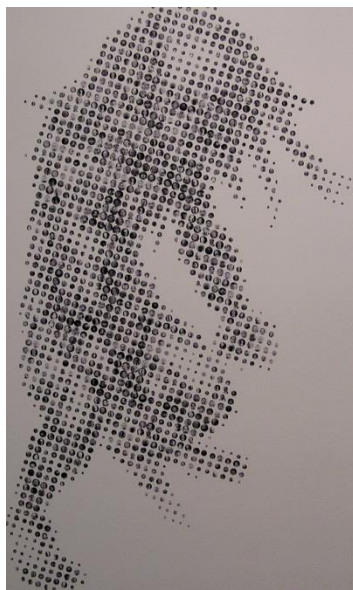
Strach s autority mnohdy vede člověka k iracionálnímu jednání. Proto bych chtěla ve své výuce žákům ukázat, kam až může vést pocit strachu a jak je možné se mu postavit.

Projekt Ygramul

Nikola Semotánová se narodila roku 1976 v Jindřichově Hradci. Mezi lety 1997-2003 studovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, ateliér kov šperk. Nyní žije a pracuje v Praze.

„...nejděsivější ze všech stvůr, mnohočetná Ygramul“. Ygramul mění svou podobu podle potřeby. Není to jedna bytost, ale forma skládající se z mnoha částí. V „nekonečném příběhu“ lidské fantazie (Michael Ende) jsou to modří brouci, tady jsou to váleční zločinci, vrazi, teroristi, pedofilové, mafiáni, zloději... Muži i ženy. Dohromady tvoří formu predátora.“ Nikola Semotánová

Dílo autorky Semotánové přesně zapadalo do mého návrhu konceptu, ve které bych chtěla žákům představit zlou bytost a její různé podoby. Žáci by na toto dílo vytvářeli parafráze. A stejně jako je vytvořen Ygramul, tak by i žáci sestavovali různé části bytosti dohromady a vytvořili si vlastního predátora.

(Semotánová, 2012, digitální koláž, 150x50, majetek autora)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 CHARAKTERISTIKA A CÍL PROJEKTU

Podle J. Maňáka a V. Švece se definuje projekt jako „komplexní praktická úloha (problém, téma), spojená se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.“ (Maňák, Švec, 2003, s. 168)

„V projektové výuce ustupuje do pozadí dominantní role učitele a naopak se vymezuje širší prostor pro komunikaci mezi žáky vzájemně. Komunikace v rámci projektové výuky také vyžaduje měnit obsah pedagogické komunikace, který není zaměřen pouze na sdělování faktů, poznatků, předávání informací a hodnocení, ale soustředí se rovněž na komunikování emocí, postojů, hodnot, na komunikování potřeb, zájmů a představ mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu.“ (Kratochvílová, 2006, s. 19)

Charakter. znaky projektové metody jako systému činností podle Kratochvílové:

1. Organizovaná učební činnost směřující k určitému cíli – realizaci projektu a jeho výstup
2. Činnost, která nemůže být dopředu zcela jasně krok za krokem naplánována
3. Činnost vyžadující aktivitu žáka a jeho samostatnost
4. Činnost tvořivá a reagující na změny v průběhu projektu
5. Činnost převážně vnitřně řízená – autoregulovaná
6. Činnost teoretická i praktická rozvíjející celou osobnost žáka a vedoucí k odpovědnosti za výsledek
7. Praktická činnost, zkušenost a využití teorie motivuje žáka k učení a přispívá k rozvoji jeho sebepojetí

Cílem projektového vyučování ve vzdělávací rovině bylo nastínit žákům epochu zla společně s vývojem dějin umění, které de facto ilustrují celou historii lidstva. Chtěla jsem žákům ukázat, kam až může vést „fascinace“ zlem a kam až to může dojít, když je zlo

v rukou nesprávného člověka. Ve výtvarné rovině jsem chtěla motivací v úvodu hodiny přivést žáky k realizaci daného výtvarného úkolu a k potřebě vnímání jejich výtvarného vyjádření. V sociální rovině bylo zapotřebí dovést žáky, jak ke skupinové spolupráci a kooperaci, tak k „řešení problémů, hledání smyslu činnosti a směřování k získaným zkušenostem.“ (Kratochvílová, 2006, s. 27)

V závěrečném hodnocení celého projektu mi posloužily reflexe z každé hodiny a dotazník od žáků, kde jsem v rámci hodnocení chtěla zjistit, co se žáci o daném tématu dozvěděli, jak nad ním uvažují a co bylo pro ně přínosem.

2.2 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit, co by měl učitel výtvarné výchovy vědět a jak by mohl koncipovat výuku, která se zabývá tématem zla, které patří k všeobecně kontroverzním tématům v širším spektru vnímání lidskou populací. Proto jsem chtěla, pokládáním výzkumných otázek, porovnáním konceptových map, reflexí a sebereflexí zjistit, zda by se toto téma dalo rozvíjet a využít jeho potenciál v hodinách výtvarné výchovy pro žáky základní školy.

2.2.1 Metoda výzkumu

Pro svou výzkumnou sondu jsem použila typ kvalitativního výzkumu, kde jsem využila metodu projektového vyučování spolu s otevřeným zúčastněným pozorováním v podobě jednotlivých otázek pro reflexi žáků po každé hodině a skupinové interakce.

2.2.2 Otázky výzkumu

1. Jaký význam má pro žáka učení o zlu?
2. Je téma zla důležité pro výtvarnou výchovu?

3. Co by měl pedagog výtvarné výchovy vědět o problematice zla, a jak výuku navrhnout?

2.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

2.3.1 Charakteristika vybrané skupiny

Vyučování jsem realizovala s žáky deváté třídy Základní školy Komenského v Ústí nad Orlicí ve školním roce 2012/2013. Jednalo se o třídu s povinně volitelnou výtvarnou výchovou. Proto jsem si také tuto skupinu záměrně vybrala, protože měla bohaté zkušenosti s výtvarným uměním. Žáci při hodinách dokázali využít jak svou spontaneitu, tak i kritický pohled, který jim při hodinách určoval daný výtvarný problém. Skupina byla smíšená a čítala 15 žáků ve věku 14 až 15 let. Projekt probíhal jak v rámci celé skupiny, tak s individuálním přístupem.

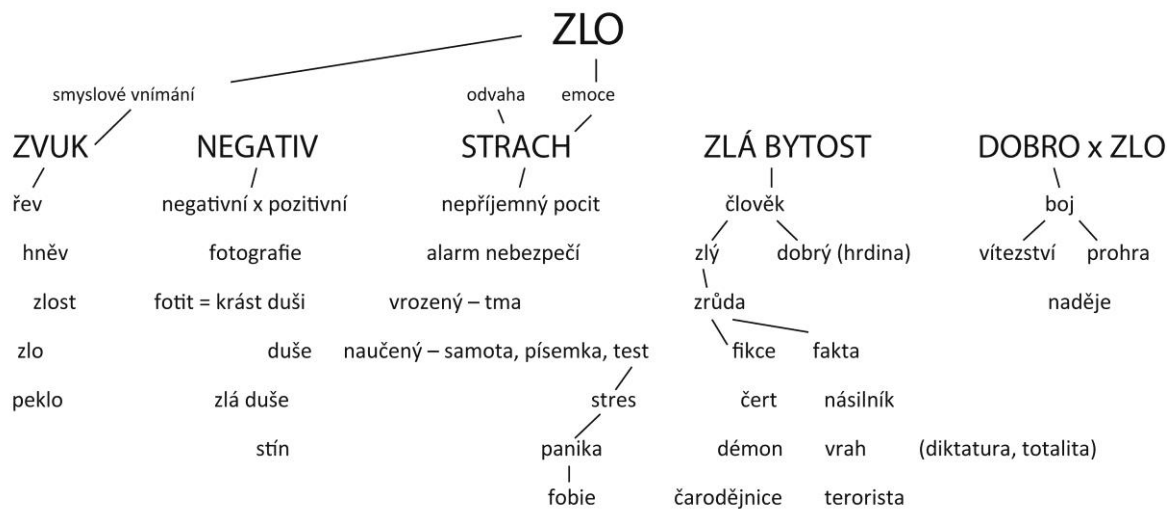
2.4 POJMOVÁ MAPA

V projektu jsem se zaměřila na pochopení zla jako postupného nazírání věci z různých úhlů pohledu. Nejprve jsem chtěla, studiem odborné literatury, dosáhnout zmapování pojetí zla, na jehož podkladu jsem chtěla žákům vysvětlit, co je zlo a zaměřit se na jeho charakteristiku. Posléze jsem zjišťovala detaily a zákoutí zla. Proto jsem myšlenkové mapy rozdělila na dvě části. V první části jsem studiem odborné literatury, inspirací a analýzou výtvarných děl z výstavy v DOXU získala stěžejní fakta. Následně jsem získala jejich analýzou druhou část konceptové mapy, neboli návrh pro výuku. Druhou část jsem dále koncipovala do pěti částí, které jsou komplementární. Začíná se tedy historií, pochopením souvislostí a končí ve chvíli, kdy si žáci uvědomují nuance a mohou výtvarně vyjádřit absolutní svobodou pocity dobra a zla.

1. konceptová mapa

2. konceptová mapa

2.5 DRAMATURGIE PROJEKTU

Projekt vznikl na základě výstavy Luciferův efekt/střetnutí se zlem v Centru současného umění DOX. Dramaturgie projektu spočívala v podrobném sepsání návrhu výuky a její přípravy, ale i přesto se v hodinách počítalo s určitou dávkou improvizace. Výuka byla

upravována na základě reakcí žáků z předešlé vyučovací hodiny. V závěru projektu jsem rozdala dotazníky, ve kterých žáci reflektovat své pocity.

2.5.1 Návrh výuky

Název: Zlo. Koncept zla ve výtvarné výchově

Realizace: 9. ročník ZŠ Komenského, Ústí nad Orlicí, školní rok 2012/2013

Typ: Krátkodobý (5. vyučovacích hodin), školní, třídní, jednopředmětový

Smysl: Směřování k prožitku z estetické zkušenosti a rozšiřování pojetí problému zla (Proč je zlo? Jak jej vnímat?)

Výstup: Výstava obrázků, instalace v prostoru, performance

Předpokládané činnosti: Hra se zvukem, tvorba výtvarných prací, performance

Organizace: Práce ve skupině, individuální činnost, hromadná výuka

Předpokládané výukové metody: Metody slovní - rozhovor, přednáška, brainstorming, metody názorové demonstrační, metody praktické - grafická a výtvarná činnost, dramaturgie - výrazová hra

Předpokládané pomůcky: Mnemotechnické pomůcky - kartičky, výtvarné potřeby, papíry, balóčky, provázek, ukázky výtvarných reprodukcí, tabule, digitální fotoaparát

Způsob prezentace: Výstava děl žáků na konci každé hodiny

Způsob hodnocení: Průběžné hodnocení každé hodiny (reflexe, sebereflexe)

2.5.2 Příprava (v kostce)

1. vyučovací hodina.: Brainstorming, vysvětlení historie zla skrze výtvarná díla a animovaný film, práce s informacemi, vytváření „zlého“ zvuku, výtvarná činnost, reflexe.

2. vyučovací hodina.: Získání informací co je to negativ, ukázky výtvarných děl, kreslení autotypu, reakce na spolužákův portrét, reflexe.

3. vyučovací hodina.: Rozhovory na téma strachu, demonstrace - nafouknutí balónku, kresba na balónky, instalace, performance, reflexe.

4. vyučovací hodina: Kdo je to zlá osoba, jak vypadá? Použití ukázek pro inspiraci, výtvarná reprodukce, tvoření bytosti, reflexe.

5. vyučovací hodina: Téma: Boj dobra a zla. Vysvětlení, diskuse, losování, motivace, reprodukce od žáků, malba, reflexe.

2.6 JEDNOTLIVÉ VÝTVARNÉ ŘADY A REFLEXE

1. Výtvarná řada: ZLO JAKO POUHÝ ZVUK

Datum: 18. 9. 2012

Výchovný a vzdělávací záměr: Rozvíjení fantazie přenosem zvuku a jeho interpretaci v dějinách výtvarného umění

Vazba na RVP: Žák užívá vizuálně obrazná a (sluchová) vyjádření k zaznamenání vizuálních zkušeností, zkušeností získaných ostatními smysly a k zaznamenání podnětů z představ a fantazie

Lidský problém: Vznik zla a jeho vyjádření

Výtvarný problém: Libovolná technika s důrazem na výrazové vyznění celku

Úkol: Znázorněte zlo, tak jak si jej každý z vás představuje

Technika a formát: Kombinovaná technika. Formát A4

Vazba na výtvarnou kulturu:

- Giotto (detail Peklo) viz příloha obr. č. 1
- H. Bosch (Kristus v předpekli) viz příloha obr. č. 2
- F. Goya (Čarodějnice Sabbath) viz příloha obr. č. 3
- Ole-Magnus Saxegard (Dějiny zla/animovaný film) viz analýza děl, s. 17

Otázky pro reflexi žáků:

1. Jaký jsi měl/a z vytvořeného zvuku pocity?
2. Napiš mi, co jsi na téma zlo jako pouhý zvuk nakreslil/a (popiš to jako příběh) + napiš název tvého obrázku.

Odpovědi žáků:

1. „Zvuk protějšší skupina neudělala, takže žádný pocit asi nemám. Ale to ticho ve třídě bylo nepříjemné.“ (chlapec 13 let)
2. „Hněv Bohů. Bohové se zlobí a křičí na lidi. Proto jsem nakreslil zvukové stopy.“ (chlapec, 14 let)

Vyučovací hodina:

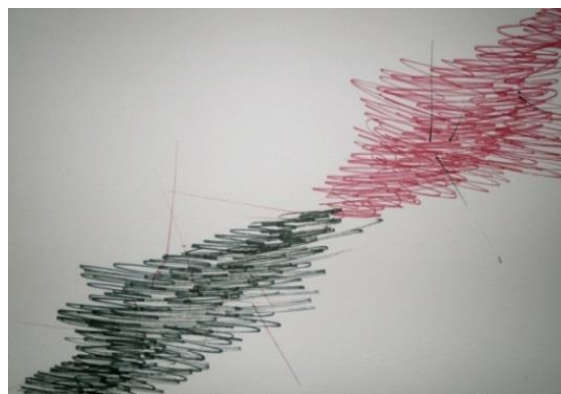
Společná práce, brainstorming: Co je to zlo? Odpovědi žáků: Češtinářka, démoni, násilí, satan, vrah, cigarety, zubař, alkohol, smrt, tma, temnota, čerti, velcí lidé, klauni, drogy. Jaké byste zlu přiřadily barvy? Žáci: Červená, černá, modrá, šedivá, hnědá.

Probírání historie zla skrze výtvarná díla a jejich období. Co je to zlo a jak jej lidé napříč historií chápou a znázorňují. Žáci zhlédnou krátkou ukázkou animovaného filmu Dějiny zla. Poté se žáci rozřadí do skupin. Rozdají se lístečky a k ukázkám výtvarných děl musí žáci správně přiřadit autora, období, myšlenku nebo název díla. Posléze si to mezi sebou opraví a lektor doplní informace.

1. úkol: Hra, interpretace. Žáci se rozdělí na dvě skupiny a inspirují se ukázkou výtvarného díla od Hieronyma Bosche. Jedna skupina zavře oči a druhá se snaží vyjádřit pouze pomocí zvuků děj na obrázku. Poté se skupina vymění. Tato hra je velmi důležitá, na jejím základě se dál výtvarně pracuje.

2. úkol: Výtvarná část. Libovolnou technikou žáci znázorní zlo, tak jak působí zvuky na každého individuálně. Pro inspiraci využijí brainstorming a barevné škály v úvodu hodiny.

Práce žáků:

Reflexe:

První vyučovací hodina nedopadla podle mého očekávání. Domnívala jsem se, že pokud žáci mají výtvarnou výchovu jako volitelný předmět, budou brát jakoukoliv výtvarnou činnost se zaujetím. Nabídla jsem jim téma zla a věřila v určité zaujetí, se kterým bychom mohli dojít k zajímavým myšlenkám a výtvarným počinům. Třída však od začátku nejevila dostatečný zájem. Snažila jsem se navázat přátelskou atmosféru, avšak pro žáky jsem byla pouhý vetřelec v převleku učitelky. Nejsložitější situace nastala tehdy, kdy jsem po třídě chtěla, aby se rozdělila na dvě skupiny a znázornila zvukem zlo. Jelikož na této části úkolu stalo celé výtvarné zpracování, myslela jsem, že žáci budou zodpovědní a budou chtít svým spolužákům předvést dokonalou zvukovou kulisu, pomocí které si zlo představí a následně ho výtvarně znázorní. Žáci zvuk nevytvořili, přesto se nakonec výtvarná část vydařila. Žáci využili své vrozené fantazie a abstraktního myšlení.

2. Výtvarná řada: NEGATIV. ZLO POTLAČENÉ VE STÍNU DUŠE

Datum: 25. 9. 2012

Výchovný a vzdělávací záměr: Žáci si mezi sebou nonverbálně sdělí, co jim na spolužácích vadí, co jim na nich připadá zlé. Zpětná vazba: Žáci si uvědomí, jaké je jejich chování vůči ostatním

Vazba na RVP: Žák vědomě uplatňuje tvořivost při vlastních aktivitách a chápe ji jako základní faktor rozvoje své osobnosti, dokáže objasnit její význam v procesu umělecké tvorby i v životě

Lidský problém: Nonverbální komunikace jako klíč k řešení problému

Výtvarný problém: Zamýšlení nad obráceným obrazem (negativem). Hledání bílých linií a stínů

Úkol: Nakreslete autoportrét, se kterým budete pracovat jako s vlastním stínem

Technika a formát: Kresba. Pastelky, suchý pastel, křída. Formát A3

Vazba na výtvarnou kulturu:

- Tono Stano (Bílé stíny) viz příloha obr. č. 4
- Fotografický negativ, viz příloha obr. č. 5

Otázky pro reflexi žáků:

1. Myslíš, že je dobře sdělovat spolužákovi jak pozitivní, tak negativní pocity?
2. Bylo těžké sdělit spolužákovi, co si o něm myslíš?

Odpovědi žáků:

1. „Nebudu to nikomu říkat, alespoň se mnou budou všichni kamarádit.“ (dívka, 14 let)
2. „Kdybych jí řekla, co si o ní doopravdy myslím, nedala by mi opisovat.“ (dívka, 14 let)

Vyučovací hodina: Stín jako kontrast tvého „já“

Individuální práce. Vysvětlení pojmu: Co je to negativ, jeho vznik. Z latinského slova negativus - převrácený. Co je to stín? (podle Junga). Spojitost s hlavním tématem zlo vzniká ze synonyma: pozitivní – dobrý, negativní – záporný, zlý.

Stín podle Junga: „Stín představuje vlastní tendence, které byly zavrženy naším bdělým životem ve společnosti. Ve stínu jsou uloženy neakceptovatelné kvality pro naše vědomí. I ty však čas od času uplatňují svůj nárok na vědomý život a stávají se zdrojem úzkosti. Stín představuje naše druhé já, naše alter-ego.“ (Jung, Archetypy a nevědomí, 1997, s. 52)

1. úkol: Vytvoření autoportrétu na černém papíře A3 bez pomoci zrcadla. Není zde důležitá anatomie. Žáci se znázorní tak, jak si myslí, že vypadají v negativu. Poznámka: Kresba v negativu je opodstatněna tím, že žáci sice sdělují konkrétní osobě své pocity vůči ní, ale paradoxně to nesdělují jí, ale jeho negativu - jeho stínu.

2. úkol: Žáci si libovolně mezi sebou vymění kresby a dostanou za úkol červenou pastelkou vybarvit, dokreslit či překreslit spolužákovi konkrétní věc, která se mu na něm nelíbí. Věc, která je na něm zlá. Příklad: Zlá pusa, protože mě pomlouvá. Celkový čas: Pět minut (impulzivní reakce) + napsat důvod vybarvení konkrétní části obličeje. Vzájemná konfrontace nad vystavenými obrázky. Žáci si na konci hodiny navzájem povědí, co je na nich pozitivní. Z důvodu, aby neodcházeli z výuky s negativními pocity.

Názvy prací žáků:

„Občas si nevšímá lidí z jiných tříd.“

„Nemám ji rád, není mi sympatická, divně kouká, trapně mluví.“

„Tereza mě neposlouchá, nevnímá a občas dělá, že mě nevidí.“

„Mám ji ráda takovou, jaká je!“

„Vojta mě neposlouchá, protože prý říkám blbosti.“

„Nepomlouvej mě! Neignoruj mě! Furt mě štve, její chování mi vadí!“

Práce žáků:

Reflexe:

Jak bych realizovala výuku příště? Co bych na něm změnila? Uvědomila jsem si, že bych tento typ vyučování příště nerealizovala. Zde by se mohlo „otevřít“ něco, co by bylo v tomto typu výtvarné řady nežádoucí. Mohla by se naskytnout možnost určitého druhu šikany. Žáci byli velmi odtažití a báli se jakékoliv konfrontace, i když se jednalo o nonverbální komunikaci. Pokud bych i přesto tuto výuku použila, nakládala bych s ní velice citlivě a s dlouhodobým přesahem.

3. Výtvarná řada: STRACH

Datum: 19. 10. 2012

Výchovný a vzdělávací záměr: Směřování k sobě sama sebe s využitím prvku performance
Vazba na RVP: Žák užívá prostředky pro zachycení jevů a procesů v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace

Lidský problém: Boj se strachem a odvaha člověka

Výtvarný problém: Performance

Úkol: Nafoukněte si balónek a nakreslete nebo napište na ně svůj strach

Technika a formát: Nafukování balónek, kresba, instalace

Vazba na výtvarnou kulturu:

- Zdeněk Smetana (Kubula a Kuba Kubikula) viz příloha obr. č. 6
- Stanley Milgram (Milgramův experiment) viz příloha obr. č. 7

Otázky pro reflexi žáků:

1. Co se vám líbilo na dnešní hodině?
2. Co pro vás bylo nepříjemné nebo těžké?
3. Jaký jste měli pocit, když jste propíchnuli balónek a zbavili se strachu?

Odpovědi žáků:

1. „Hodina se mi líbila. Byla neobyčejná a kreativní. Zaujala mne.“ (dívka, 15 let)
2. „Bylo pro mě těžké vůbec to slovo napsat a propíchnout balónek.“ (dívka, 14 let)
3. „Měla jsem strach z té rány, až to bouchne. Víím, že mě to nic neudělá, ale přesto to stejně bylo velice stresující.“ (dívka, 15 let)

Vyučovací hodina:

Vysvětlení žákům, co je to strach. Strach je to emoce, která vzniká jako reakce na hrozící nebezpečí. Člověk zbledne, začne se chvět, zrychlí se mu tep. Je to normální reakce, která má jedince připravit buď na útěk, únik nebo obranu. Strach je vrožený (strach ze tmy) nebo naučený (strach z osamění). Existují také chorobné formy strach –

nepotlačitelný strach z konkrétních věcí nebo situací, např. arachnofobie - strach z pavouků. Strach se mění s věkem a nabitými zkušenostmi.

1. úkol: Dprostřed třídy položím krabičku (schránku) a žáci si zahrají na tiché pisatele. Na kousky papíru napíší, co pro ně znamená strach. Posléze jednotlivé papírky přečtu před celou třídou. (Sociální rovina: Žáci zjistí, že mohou mít stejné formy strachu jako jeho spolužák. Uvědomí si, že tzv. v tom nejsou sami).

2. úkol: Inspirací výtvarné ukázky s příběhem o Barbuce vysvětlím a následně demonstruji žákům výtvarný problém. Barbucha je strašidlo, které žije díky člověku, který má strach. Pokud je strach malý, zůstává malá i Barbucha, pokud však strach roste, zvětšuje se s ním, až celého člověka pohltní. Žáci nafouknou balónky, na které napíší či nakreslí svou nejniternější představu strachu. Poté celá třída nainstaluje balónky do již připraveného prostoru.

3. úkol: Název: Boj se svým strachem. Protože opakem strachu se odvaha, žáci za pomoci špendlíku svou obavu zneškodní.

Práce žáků:

Reflexe:

Třetí vyučování probíhalo zcela jinak, než dvě předešlá. Dostala jsem tzv. druhou šanci s druhou polovinou deváté třídy. U nich jsem se snažila vyvarovat chyb, kterých jsem se dopustila s předchozí skupinou (zapomněla jsem se s žáky dostatečně seznámit, měla jsem příliš dlouhý výklad, mnoho úkolů, atd.). Chyby vznikly z nedostatku zkušeností a z nich vznikla má viditelná tréma, které žáci více méně zneužili.

Druhá polovina skupiny však předčila mé očekávání. Žáci se zajímali o téma, pokládali mi sami od sebe otázky a z třídy byla cítit celistvost, i když se jednalo o skupinu, která společně pracuje pouze při hodině výtvarné výchovy.

Na začátku hodiny jsme si pověděli, že budeme pracovat se strachem. Vysvětlili jsme si, že pokud se člověk setká se strachem, je vždy lepší najít odvahu a postavit se mu, protože pokud mu chceme utéct, vždy si nás najde. Žákům jsem vysvětlila, že pokud by jim tato problematika byla nepříjemná, nemusí se zapojovat či vyjadřovat. Žáci však sami chtěli o svém strachu hovořit a těšili se na závěr hodiny, kdy mohli propíchnutím balónku demonstrativně zneškodnit svůj strach.

4. Výtvarná řada: ZLÁ BYTOST

Datum: 2. 11. 2012

Výchovný a vzdělávací záměr: Poznání skrytého zla v člověku a odhalování negativních úmyslů v lidské historii

Vazba na RVP: Žák interpretuje umělecká vizuální obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází přitom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků

Lidský problém: Proměna člověka ve zlou bytost

Výtvarný problém: Vyjádření asociací skrze kolážovou techniku a dokreslování. Vzájemná výtvarná komunikace

Úkol: Nakreslete a sestavte zlou bytost, tak jak si ji představujete, využijte všech svých dosavadních zkušeností a znalostí

Technika a formát: Koláž, frotáž, kresba. Formát A2

Vazba na výtvarnou kulturu:

- N. Semotánová (projekt Ygramul) viz příloha obr. č. 8

Otázky pro reflexi žáků:

1. Vidíte nějakou spojitost mezi vaším dílem a ukázkou umělecké reprodukce. Co a proč?
2. Jak se vám pracovalo ve skupině?

Odpovědi žáků:

1. „Ano, protože obojí nahání strach svojí podobou!“ (chlapec, 14 let)
2. „Bylo to super, dokázali jsme se shodnout na všem, co jsme kreslili.“ (dívka, 14 let)

Vyučovací hodina:

Opakování z předešlé hodiny a návaznosti na předchozí vyučování jsme s žáky dospěli k zjištění, že nemusíme mít strach pouze z výše a pavouků. A zamysleli jsme se nad tím, že strach nevyvolává jen určitá situace, ale může ho vyvolat i osoba, která ztělesňuje zlo. Jak taková osoba či bytost vypadá?

Kdysi si lidé představovali takové bytosti různě, jako čerty, demony, čarodějnice, strašidla, vampýry. Dnes už na čerty, kromě dětí nikdo nevěří. Dnešní moderní člověk vidí jako zlou bytost ZLO-ČINCE, tedy osoby páchající skutečné zlo. (Lektor dá kolovat

ukázky různých bytostí a zločinců) Kdo jsou to zločinci? Žáci odpovídají: násilníci, vrazi, teroristé, diktátoři.

Popis činnosti: Rozřazení do skupin, ukázka výtvarné reprodukce, vysvětlení úkolu, losování (žáci si vylosují část bytosti, kterou budou tvořit, např. hlavu, nohu), samotná tvorba, složení bytosti.

Úkol: Žáci si libovolně vytvoří šest skupin, do kterých dostanou papír formátu A2 s vyznačenými body (body jsou vyznačené z důvodu propojení celé figury). Žákům je vysvětlen výtvarný záměr autorky N. Semotánové a třída vytvoří na toto dílo svou parafrázi. Pomocí koláže a dokreslování znázorní jejich představu zlé osoby.

Úkol na příští hodinu: Žáci se budou v příští hodině zabývat bojem dobra a zla. Vyhledají si tedy obrázky, na kterých bude znázorněno dobro a zlo pohromadě. (Příklad: socha, malba, komiks, graffity, počítačové hry...)

Práce žáků:

Reflexe:

Na tuto hodinu se všichni velmi těšili. Už zde nebyla žádná stopa po trémě, jak z mé strany, tak ze strany žáků. Byla to hodina plná konverzace, zajímavých otázek a výtvarného vyjádření. Hodinu byla opřena o vizuální ukázky výtvarných reprodukcí a obrázků, které si měli žáci přinést za domácí úkol. Žáci tedy měli mnoho materiálu k posílení vlastní tvorby. Líbilo se jim, že mají v ukázkách jak strašidla, tak konkrétní osoby např. Hitlera. U této konkrétní osoby měli plno osobních otázek. Například jsem jim musela vysvětlit, jak byla svastika hákového kříže zneužita nacisty, a jak byl původní symbol štěstí zneužit a stal se symbolem zla.

5. Výtvarná řada: BOJ DOBRA A ZLA

Datum: 16. 11. 2012

Výchovný a vzdělávací záměr: Odhalování složitosti lidského vnímání dobra a zla

Vazba na RVP: Žák vybírá, vytváří a pojmenovává co nejširší škálu prvků vizuální obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé vlastnosti prvků a jejich vztahů pro získání osobitých výsledků

Lidský problém: Poznávání hranic mezi dobrem a zlem

Výtvarný problém: Vzájemné prolínání barevných ploch a linií

Úkol: Žáci za pomoci barevné škály znázorní svou vizi vítězství dobra a prohry zla

Technika a formát: Malba. Temperové barvy. Formát A3

Vazba na výtvarnou kulturu:

- obrázky od žáků (viz příloha obr. č. 9 - 12)

Otázky pro reflexi žáků:

1. Co jsi to namaloval/a a proč?
2. Nalezli jste svou dualitu?

Odpovědi žáků:

1. „Utíkající zlo. Nakreslila jsem to proto, že se mi líbí, když zlo prohraje.“ (dívka, 14 let)
2. „Ano, protože spolužačka zvolila podlouhlé světlé momenty, a tak to bylo podobné, ale zároveň úplně jiné.“ (dívka, 15 let)

Vyučovací hodina:

Skupinová práce. Tvorba protikladů. Žákům je předložen příběh Legenda o dvou vlčích (literární ukázka z výstavy Luciferův efekt), která vytyčuje hranice mezi dobrem a zlem.

Je to nekonečný zápas dvou protipólů, kde není nikdy jasné, kdo nakonec zvítězí. Ale patří k sobě a jeden bez druhého nemohou existovat. Je velmi zajímavé, jak se mění vnímání dobra a zla jako takového. Například ve středověku bylo dobro, když děti měli co jíst a dnes můžeme brát zlo, když děti mají dostatek jídla (celosvětový problém obezity v dětském věku).

1. úkol: Žáci si rozloží na lavice své obrázky, které dostatečně posílí jejich fantazii. Pomocí losování je třída rozdělena na dvě poloviny, kde každá z nich znázorňuje buď dobro, nebo zlo.
2. úkol: Výtvarná činnost. Abstraktní malířskou formou či malbou konkrétního příkladu žáci znázorní boj dobra se zlem. V poslední fázi úkolu hledají a přiřazují ke svému dílu vhodný protiklad, který vytvořil spolužák (např. shodnou barevnost, symboliku...).

Práce žáků:

Reflexe:

Žáci v této hodině, která také byla završením celého projektu, vynaložili své úsilí, aby vyučování naplnilo veškeré naše požadavky ke splnění úkolu. Třída dostala za úkol ztvárnit boj dobra se zlem, přičemž jsme chtěli, aby dobro zvítězilo. Žáci velmi rychle pochopili, jaký výstup se po nich očekává. Při malbě se inspirovali výtvarnými ukázkami, které si sami přinesli. Proto také pro ně bylo zajímavé porovnávat, jak odlišné mají představy navzájem. Každý viděl tyto duality jiným způsobem. V poslední fázi úkolu měli propojit své dílo s dílem svého spolužáka. Této fáze jsem se obávala z důvodu, že žáci nenajdou nebo lépe řečeno nebudou chtít hledat. Proto jsem byla velmi překvapená, když všichni našli svého „protihráče v boji“. Z výtvarného hlediska vzniklo úžasné napětí mezi dvěma obrázky. Žáci hledali, jak podobnou formu ztvárnění, tak barevné spojitosti.

2.7 SEBEREFLEXE LEKTORA

Osobně se domnívám, že v této bakalářské práci je důležitá nejenom teoretická, přípravná a praktická fáze, ale především sem patří jako nedílná součást právě sebereflexe. Bez kritického nahlížení na sebe sama, by tento projekt nemohl fungovat. Z reakcí žáků,

jejich pocitů a reflexí jsem se mohla na základě své sebereflexe posunout každou hodinu o krok blíž k vytvoření kvalitní výuky.

Například: Při první hodině se žákům nepodařil vytvořit zlý zvuk, který byl součástí výtvarného úkolu. Od Mgr. Šrámkové (třídní učitelka a učitelka výtvarné výchovy) jsem se dozvěděla, že metodu dramatizace mohu vytvářet s žáky, kteří mne budou dobře znát a důvěřovat mi. Výstup jsem proto opakovala na poslední vyučovací hodině, na kterou jsem si připravila i hudební podklad (pro silnější vyvolání atmosféry) a zde již nenastal žádný problém. Žáci byli uvolněnější a pomocí hudební inspirace dokázali vytvořit správný zvuk.

Na základě úspěchu uskutečněného projektu, který směřoval k propojení teoretické a výtvarné složky, jsem si ověřila, že výuka působila kompaktně a smysl pedagogického projektu se podařil naplnit.

2.8 ZHODNOCENÍ PROJEKTU A VÝZKUMU

2.8.1 Projekt

Celý projekt byl vyhodnocen díky zpětné vazbě žáků. Klíčovým nástrojem byl dotazník a reflexe z hodin, které byly předmětem předešlé kapitoly. Dotazník byl anonymní a skládal se z 10 otázek, které vyplnilo všech 15 respondentů. Všichni cíloví respondenti byli také účastníky projektu. Proto mohli v dotazníku popsat své konkrétní zážitky, které přímo na hodinách prožili.

Otázky mapovaly jak celkové hodnocení projektu žáky a pochopení teoretické části výuky, tak srozumitelnost výkladu a nápaditost výtvarných aktivit lektora.

Zjistila jsem, že třída hodnotila celý projekt velmi kladně. Žáci vnímali mé pojetí výtvarné výchovy jako zábavné, ale také naučné. Dosáhli stavu, kdy se při výkladu dozvěděli nové a zajímavé informace. Líbila se jim kreativní vizuální zpracování (např.

spojování zlé bytosti), ale vrcholem jejich zážitku byla 3. vyučovací hodina, kde žáci formou performance pracovali se strachem. Žákům se ve výuce líbila jak spojitost klasických výtvarných technik (koláže), tak i seznámení s netradičními výtvarnými médii (performance).

„Nejzajímavější byla hodina, kde jsme propichovali balónky. Trochu jsem se bála, ale byl to příjemný pocit. Zjistila jsem, že se každý bojíme něčeho jiného a že nemá smysl se strachu bát.“ (dívka, 14 let)

„Nejvíce mě bavilo výučko, kdy jsme kreslili tu příšeru a pak jsme ji skládali dohromady. Bylo vtipné vidět, jak každý uvažoval jinak a přesto se nám to povedlo. Co se týče zla, tak to bylo pro mě dříve slovo, u kterého mně naskakovala husí kůže a bála jsem se. Dnes ho chápu úplně jinak. Názor na zlo jsem změnila. Vyrostla jsem.“ (dívka, 15 let)

2.8.2 Výzkum

Stěžejním cílem mé výzkumné sondy bylo vyzkoumat, jak by mohl pedagog výtvarné výchovy navrhnout výuku, která se zabývá tématem zla. Dále bych pak chtěla odpovědět na výzkumné otázky týkající se pojetí zla ve výtvarné výchově. Zda je téma zla důležité pro výtvarnou výchovu a jaký význam má pro žáka učení o zlu v kontextu osobnostního a sociálního rozvoje. Výzkum byl vyhodnocen na základě porovnání konceptových map, reflexí a sebereflexí.

Konceptové mapy byly vytvořeny již před samotným projektem. Byly sestaveny ze dvou částí. První část byla složena z teoretického pojmosloví konceptu zla. Druhá část se skládala z řešerše odborné literatury a inspirace výstavou z galerie DOX. Pro druhou část bylo využito pouze několik podstatných pojmů, které byly následně použity při realizaci projektu výuky výtvarné výchovy. Při porovnání jsem zjistila, že při správném složení a

aplikaci konceptových map, lze docílit kompaktnosti ve výuce a lépe dovést žáky k vytyčeným cílům ve zkoumané oblasti.

Otázka č 1. Jaký význam má pro žáka učení o zlu?

Ve výzkumu bylo zjištěno, že žáci před samotným představením mého konceptu zla ve výtvarné výchově, již mají jakýsi všeobecný náhled na tuto problematiku. Ač se jedná o informace pramenící od rodiny, kamarádů či z hodin náboženství, žáci si zlo dokáží velmi dobře představit a analyzovat. Jelikož se výzkumný vzorek žáků pohyboval v rozmezí 14 až 15 let, tedy v pubertální fázi, bylo velmi zajímavé pozorovat, jak se jejich hodnoty, které jsou ovlivněny zažitými představami a vlastním pohledem na svět, mění s každou správně mířenou informací. Zjistila jsem, že žáci vnímají zlo převážně jako něco nebezpečného, ale i tajemného. Bylo vidět, že význam tohoto slova chtějí blíže prozkoumat. Chtěla jsem tedy žákům nabídnout nejenom „ochutnávku“ zla a vysvětlit jim historický obsah, ale především jsem se chtěla s žáky zaměřit na pochopení zla skrz sebe sama a sebe navzájem. Protože pojem zlo má moc lidi rozdělovat, ale i stmelovat. Chtěla jsem žákům ukázat, jak lze rozpoznat zlo ve školním klimatu a jak lze následnému zlu předejít. Tuto myšlenku jsem např. využila ve své výtvarné řadě s názvem „Negativ, zlo potlačené ve stínu duše“.

Význam učení o zlu bych hodnotila jako přínosné. Žák následkem pochopení významů a správným zařazením kontextů dokáže vyhodnotit reálný problém, který jej jako nová forma zkušenosti povede životem. A tím se samozřejmě rozvíjí i jeho osobnostní a sociální obzor.

Otázka č 2. Je téma zla důležité pro výtvarnou výchovu?

Dějiny umění a jeho odrazy společně jdou a zrcadlí se napříč naší historií, která byla často dlážděna zlem. Ať už se jednalo o války, mor nebo totalitní režim. Výjevy z těchto hrůz popuzovaly a měli za následek, že umělci nedokázali nečinně sedět, ale měli potřebu sdělit své pocity, strach a obavy. Někdy i se sarkastickým humorem poukazovali na již předem prohraný souboj. Umělecká díla zabývající se zlem patří vždy k velmi emotivním, děs vykreslujícím, přesto poučným záležitostem. Člověka nabádají k okamžitému uvědomění si dané situace a k případnému činu, nebo mají za následek hluboký, trvalý zážitek.

Domnívám se, že ve výtvarné výchově je důležité, aby žáci měli dostatek jak teoretických znalostí ze sféry výtvarného umění, tak i z oblasti problematiky zla, neboť díky nim dokáží vyselektovat důležitá fakta, která jsou součástí naší epochy, a která by měla být v povědomí každého z nás. Výtvarná výchova dokazuje, že patří k fenoménům, skrze které žáci dokáží pracovat s daným problémem, znázornit jej a reflektivně hodnotit.

Otázka č 3. Co by měl pedagog výtvarné výchovy vědět o problematice zla, a jak výuku navrhnout?

Vyhodnocením sebereflexe a reflexí žáků z každé hodiny, jsem vyzkoumala, že učitel výtvarné výchovy by měl mít široké spektrum znalostí, neboť vše co se odehrává a vše co na nás působí, se odráží i ve výtvarném umění. Z tohoto důvodu by měla součástí jeho vědomostí zahrnovat i problematika zla, která je výjevem ilustrujícím naši historii. Tato oblast by měla být podepřena dostatečnými teoretickými informacemi a orientací v dějinách umění.

Koncepce výuky by měla vycházet z předem dobře promyšlených pojmových map a dostatečné sebereflexe, které jsem si ve svém projektu vyzkoušela a na které mohu

reagovat. Zjistila jsem, že pedagog navrhující výuku se zaměřením na zlo ve výtvarném umění by měl své vyučovací hodiny koncipovat na základě dostatečných znalostí, rozvinutého výtvarného citění a v neposlední řadě by měl disponovat dostatečnou flexibilitou a empatií vůči žákům. Následkem vzniká dobré třídní klima, ve kterém se mohou žáci bez obav oddat svým vnitřním pocitům a tím vytvořit kvalitní výtvarný počín.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se pokusila poukázat na důležitost a smysl využití zla ve výtvarné výchově.

V teoretické části jsem si vymezením hlavních pojmů, zmapováním výstavy a pohledu Philipa G. Zimbarda otevřela prostor pro pedagogickou a výzkumnou část. Pomocí projektového vyučování, reflexí od žáků a hodnocením projektu jsem dospěla k závěru, že koncept zla ve své pedagogické, výtvarné i sociální rovině je podstatným bodem ve výtvarné výchově. Výtvarná výchova je specifickou formou odrazu světa a má tu moc, že dokáže na člověka působit a komunikovat s ním. „Tím je posilováno i ideově-politické, morální a světonázorové působení umění, které se stává nikoli přehlídkou jednou pro vždy přijaté hierarchie hodnot, ale prostředkem trvalé socializace člověka, jeho neustálého obohacování o nové přístupy a podněty a ničím nezastupitelnou formou spojování člověka se společností a světem, v němž žije. Toto spojení nemůže mít charakter neměnného pouta, ale hlubšího chápání a obohacování osobnosti člověka.“ (Šamšula, 1982, s. 7) Jelikož se zlo dotýká každého z nás, je ho důležité umět reflektovat a dokázat se z něj poučit. Proto by bylo možné tuto problematiku dále rozvíjet.

Přestože se celkově podařilo pedagogický projekt naplnit, narazila jsem v rámci výtvarné výchovy na jemné náznaky tzv. „krize“ dětského výtvarného projevu, která je v tomto věku typická. V některých výtvarných řadách byla kritičnost žáků tak velká, že nastal problém dovést je k uvolněnému výtvarnému počínání. Přesto bych tento typ výuky ráda realizovala a rozvíjela nadále. Příště bych se zaměřila na překlenutí této krize a za pomoci výchovného poradce bych výuku dostatečně podepřela výzkumem sociálního klimatu třídy a mezipředmětových vztahů, neboť téma zlo a s ním spojené problémy (např. týraní dětí) by mohly mít nežádoucí účinky na dětskou psychiku.

Celá práce byla pro mne velmi důležitá, neboť jsem díky ní získala jak teoretické znalosti, tak pedagogické zkušenosti, které bych chtěla využít ve svém dalším pedagogickém růstu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANDĚL, J.: *Luciferův efekt*. Praha: Dox Prague, 2011. ISBN 978-80-87446-12-6
- FLUSSER, V.: *Příběh ďábla*. Praha: Gema Art, 1997. ISBN 80-86087-08-5
- FULKOVÁ, M., NOVOTNÁ, M.: *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: FORTUNA, 1997. ISBN 80-7168-382-5
- GROSS, W., KUSCHEL, K. J.: *Bůh a zlo*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-710-3
- HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402
- HLAVINKA, P.: *Dějiny filozofie jasně a stručně*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-015-7
- JUNG, C. G.: *Archetypy a nevědomí*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. ISBN 80-85880-16-4
- KRATOCHVÍLOVÁ, J.: *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0
- KOHÁK, E.: *Člověk, dobro a zlo*. Praha: Ježek, 1993. ISBN 80-901625-3-3
- LEIBNIZ, G. W.: *Theodicea*. Překlad Karel Šprunk. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-7298-008-4
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V.: *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5
- MESSADIÉ, G.: *Obecné dějiny ďábla*. Praha: Odeon, 1996. ISBN 80-207-0513-9
- NIGG, W.: *Ďábel a jeho služebníci*. Brno: Cesta, 1999. ISBN 80-85319-91-8
- PAVLÍK, J.: *O původu mravního poznání*. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0360-3
- ROESELOVÁ, V.: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8
- ROESELOVÁ, V.: *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-4-4

STORIG, H. J.: Malé dějiny filozofie. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

ISBN 978-80-7195-206-0

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J.: *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert,

1999. ISBN 80-85834-60-X

ŠAMŠULA, P., HAZUKOVÁ, H.: *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Karlova

univerzita, 1982. ISBN 60-04-82

ZÁLEŠÁK, J.: *Umění spolupráce*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-

5707-4

ZIMBARDO, P. G.: *Moc a Zlo*. Moraviapress: 2005. ISBN 80-86181-80-4

PŘÍLOHY

Dotazník

1. Co pro tebe dnes znamená slovo zlo a jak si zlo viděl/a před tím? Změnil/a jsi názor?
2. Co si myslíš, že je na tématu zla zajímavé a proč?
3. Přineslo ti vyučování (všech pět hodiny) něco nového a proč?
4. Co jsi se zajímavého dozvěděl/a a proč tě to zaujalo?
5. Bylo pro tebe srozumitelné, co jsem ti při výuce vyprávěla?
6. Baval/a jsi se s někým o vyučování (např. s rodiči, s kamarádem) a proč?
7. Která hodina tě bavila nejvíce a proč?
8. Která hodina tě vůbec nezaujala a proč?
9. Bavilo by tě téma zlo dál rozvíjet a vypracovávat na ně další obrázky a proč?
10. Představ si, že by byla příští týden zase hodina, co bys chtěl/a dělat, jak bys hodinu vymyslel/a ty?

Legenda o dvou vlkách (z výstavy Luciferův efekt Centra současného umění DOX)

Starý indián kmene Čerokézů učí svého vnuka o životě: V mém nitru probíhá zápas. Je to strašný zápas mezi dvěma vlky. Jeden je špatný - je to vztek, závist, žárlivost, sobeckost, hrubost, nenávisť, sebelítost, falešnost, namyšlenost a ego. Ten druhý je dobrý. Je to radost, pokoj, láska, naděje, vyrovnanost, skromnost, laskavost, empatie, štědrost, věrnost, soucit a důvěra. Stejný zápas probíhá uvnitř tebe a také uvnitř každého člověka. Vnuk o tom všem přemýšlel a po chvíli se zeptal: A který vlk vyhraje? Starý indián odpověděl: Ten, kterého krmíš.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

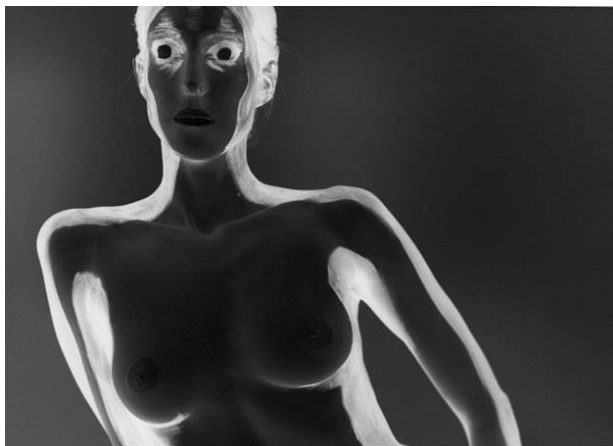
Obr.: 1 Giotto, detail Peklo, 1303-1305

Obr.: 2 H. Bosch, Kristus v předpekli, cca 1500

Obr.: 3 F. Goya, Čarodějnice, 1821

Obr.: 4 T. Stano, Bílé stíny, 1991-2011

Obr. 5 Negativ

Obr. 6 Z. Smetana, Kubula a Kuba Kubikula, 1986

Obr.: 7 S. Milgram, Milgramův experiment, 1963 Obr.: 8 N. Semotánová, Ygramul, 2011

Reprodukce od žáků (5. výtvarná řada na téma Boj dobra a zla)

Obr.: 9 J. Pulito, Přetahovaná, sítotisk, 2008

Obr.: 10 Moebius, Incal, komiks, 81-89

Obr.: 11 C. Verdum, Tanec, malba, 2004

Obr.: 12 J. Lobo, Super hero, malba, 2010

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Jana Šromová**

studijní program: **Specializace v pedagogice**

studijní obor: **Pedagogika a výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání**

Děkan fakulty Vám podle zákona č. 111/1998 Sb. určuje tuto bakalářskou práci:

Název práce: **Zlo. Koncept zla ve výtvarné výchově**

Jazyk práce: **čeština**

Zásady pro vypracování:

Studentka si prostuduje koncept zla, jak je představen na výstavě Luciferův efekt v Centru současného umění DOX a jak o něm uvažuje Philip G. Zimbardo.

Z výstavy vybere a analyzuje některá díla, která pak využije jako vzdělávací obsah při návrhu výuky výtvarné výchovy.

Dále zmapuje na vybrané skupině žáků jejich pojetí zla (formou hry, diskuse nebo výtvarné tvorby).

Výstupy ze studia odborné literatury a ze sondy mezi dětmi - konceptové mapy - porovná a na jejich podkladě vypracuje návrh na didaktický výtvarný projekt.

počet stran: minimálně 30 normostran, CD příloha

výtvarný výstup: ~~deník~~

Seznam odborné literatury:

ZIMBARDO, P., G.: Moc a zlo. Möraviapress: 2005, překlad: Čermáková, L.; Břicháček, V.; ISBN 80-86181-80-4

ANDĚL, J.: Luciferův efekt. Dox Prague, Praha: 2011, ISBN 978-80-87446-12-6

KOUKOLÍK, F.; DRTILOVÁ, J.: Vzpouza deprivantů. Nestvůry, nástrže, obrana. Galén: 2006 (2. přepracované vydání), ISBN 978-80-7262-410-2

FLUSSER, V.: Příběh ďábla. Praha: Gema Art 1997, ISBN 80-86087-08-05

SONTAG, S.: Sbolestí druhých před očima. Paseka: 2011 ISBN 978-80-7432-092-7

ZÁLEŠÁK, J.: Umění spolupráce. Brno: Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5707-4

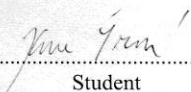
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Hajdušková Lucie, Ph.D.**

Oponenti: **PhDr. Fulková Marie, Ph.D.**

Konzultanti: **ak.mal. Mgr. Velišek Martin, Ph.D.**

Datum zadání bakalářské práce: 24.4.2012

Termín odevzdání bakalářské práce: dle harmonogramu příslušného akademického roku

.....
Student

.....
Vedoucí katedry

V Praze dne 24.4.2012